

سند گنجهی کتاب «با من بخوان»

۱. گنجهی کتاب چیست؟

گنجهی کتاب کتابخانه‌ای کوچک و سیار است که برای دسترسی گسترده‌تر کودکان مناطق کم‌برخوردار یا در وضعیت دشوار طراحی شده است. برنامه‌ی «با من بخوان» که ترویج کتابخوانی برای کودکان در مناطق کم‌برخوردار را سرلوحه‌ی کار خود دارد، با هدف دسترسی گسترده‌تر کودکان به کتاب‌های باکیفیت، به ویژه در مناطق دوردست با فضاهای محدود آموزشی، کتابخانه‌های کوچک چوبی سیار ویژه‌ای با نام «گنجهی کتاب» طراحی کرده است.

گنجه‌های کتاب با ۱۵۰ تا ۲۰۰ جلد کتاب و با طراحی ویژه‌ی چرخ‌های زیر کتابخانه می‌توانند به آسانی از اتاقی به اتاق دیگر (در یک مدرسه یا بیمارستان)، یا مرکزی به مرکزی دیگر منتقل شوند و شمار بیش‌تری از کودکان در یک آموزشگاه یا مرکز را زیر پوشش قرار دهند. این کتابخانه‌ها نیاز به فضای اختصاصی بزرگی ندارند و گزینه‌ای میان کتابخانه‌ی دیواری کلاسی و کتابخانه‌ی آموزشگاهی «با من بخوان» هستند.

این ابتکار نه تنها «با من بخوان» را یک گام دیگر به تحقق شعار «همه‌ی کودکان حق دارند کتاب‌های باکیفیت بخوانند» نزدیک‌تر می‌کند، بلکه با کاهش چشم‌گیر هزینه‌ها در مقایسه با راه‌اندازی کتابخانه‌های ثابت، الگویی کارآمد و پویا برای ترویج کتابخوانی در مناطق محروم ارائه می‌دهد.

۱/۱ گروه هدف

گروه هدف گنجه‌های کتاب کودکان پیش‌دبستانی و دبستانی هستند، اما به مراکز دیگری همچون بیمارستان‌های کودکان، پرورشگاه‌ها و دیگر مراکز نگهداری از کودکان در صورت برخورداری از شرایط لازم نیز امانت داده می‌شوند. به همین سبب در این سند، از واژه‌های فراگیر «مراکز» به جای «آموزشگاه» و «ترویج‌گران» به جای «مربیان یا آموزگاران» استفاده شده است.

۱/۲ دوره‌ی گردش

گنجهی کتاب برای یک سال تحصیلی به مدارس مناطق دوردست و کم‌برخوردار، و برای یک سال به بیمارستان‌ها و دیگر مراکز نگهداری کودکان امانت داده می‌شود. پس از پایان این دوره‌ی گردش، گنجه‌های کتاب به کتابخانه یا پایگاه کتاب مربوطه بازگردانده می‌شوند و پس از ارزیابی عملکرد ترویج‌گران در یک سال گذشته، برای بازگشت گنجه به مرکز سال گذشته یا ارسال به مرکز دیگر تصمیم‌گیری می‌شود.

۱/۳ چشم‌انداز و اهداف

هدف اصلی و چشم‌انداز گنجهی کتاب آن است که دسترسی کودکان به شمار بیشتری کتاب و گردش بیشتر کتاب در مراکزی که کتابخانه‌ی ثابت ندارند، امکان‌پذیر شود.

۲. محتوا و ویژگی‌ها

۲/۱ فهرست کتاب

کمیته‌ی کتاب‌شناسی برنامه‌ی «با من بخوان»، با در نظر گرفتن گروه‌های سنی گوناگون و نیازهای آموزشی کودکان فهرست‌هایی برای گنج‌های کتاب تهیه کرده است.

در تدوین این فهرست‌ها تلاش شده است تنوع در موضوع و گونه‌های ادبی رعایت شود تا پاسخ‌گوی علایق و نیازهای متفاوت کودکان باشد. همچنین موضوع کتاب‌های انتخاب‌شده برای آموزشگاه‌ها با مفاهیم کتاب‌های درسی در پیوند هستند تا آموزگار بهتر بتواند از این کتاب‌ها در کلاس استفاده کند.

۲/۲ منابع آموزشی و کمک‌آموزشی

ترویج‌گری که کتاب‌های این کتابخانه‌ها را با کودکان سهیم می‌شود باید این کارگاه‌های آموزشی را به صورت حضوری یا آنلاین بگذراند:

- ادبیات کودکان و کتاب‌های تصویری
 - بلندخوانی؛ شیوه‌ها و کارکردها
 - خدمات فنی کتابخانه (ورژن ساده)
 - نمایش در پیوند با بلندخوانی (تکمیلی، در صورت صلاح‌دید معرف)
- برای بالا بردن سطح دانش ترویج‌گران و بالا بردن کیفیت نشست‌های کتابخوانی، افزون بر کارگاه‌های آموزشی حضوری و آنلاین منابع آموزشی زیر در اختیار ترویج‌گران قرار می‌گیرد:
- **دستنامه‌های آموزشی «کتاب + فعالیت»:** کارشناسان برنامه‌ی «با من بخوان» با هدف بالا بردن کیفیت نشست‌های کتابخوانی و فعالیت‌های در پیوند با کتاب، دستنامه‌هایی با عنوان «راهنمای خواندن کتاب + فعالیت» منتشر کرده‌اند. این دستنامه‌ها که همراه با کتاب و برگه‌های فعالیت در دسترس ترویج‌گر قرار می‌گیرند، راهنمایی سودمند و کاربردی برای پربار کردن نشست‌های بلندخوانی با کودکان هستند.
 - **منابع آنلاین در سامانه‌ی آموزک و کتابک و شبکه‌های اجتماعی «با من بخوان»:** برای بسیاری از کتاب‌ها، معرفی، نمونه‌ی فعالیت‌ها و ایده‌های خلاقانه برای سهیم شدن کتاب با کودکان در این پلتفرم‌ها منتشر شده است.
 - **فایل‌های صوتی بلندخوانی (منبع راهنمای ترویج‌گر):** برخی کتاب‌ها از سوی کارشناسان برنامه بلندخوانی و ضبط شده‌اند. این فایل‌های صوتی به عنوان الگوی شیوه‌ی خوانش جذاب در دسترس ترویج‌گران قرار می‌گیرند.

۲/۳ خدمات فنی کتابداری

کتاب‌های گنج‌های کتاب با اصول استاندارد کتابداری و به شیوه‌ی کتابخانه‌های کوچک «با من بخوان» ثبت و سازمان‌دهی می‌شوند. با نظارت و راهنمایی معرف یا سرپرست گنج، ترویج‌گر کتاب‌ها را ثبت و با استفاده از برچسب‌های رنگی (گروه سنی و گونه‌ی ادبی) سازمان‌دهی می‌کند.

دفترهای ثبت و گردش کتاب در گنج گذاشته می‌شوند و با جابه‌جایی گنج از اتاقی به اتاق دیگر در اختیار ترویج‌گر بعدی قرار می‌گیرند.

۳. فرآیند اجرا

۳/۱ معرفی و درخواست

گنج‌های کتاب به مراکزی امانت داده می‌شود که از سوی یک معرف همکار برنامه‌ی «با من بخوان» شناسایی و معرفی شده باشد. معرف با ارزیابی عمل‌کرد ترویج‌گران فعال منطقه‌ی خود، مراکز و افراد واجد شرایط را شناسایی کرده و جلسه‌ای برای معرفی این طرح برگزار می‌کند. پس از معرفی گنج و اطمینان از کارکرد بهینه‌ی گنج در مرکز پیشنهادی، معرف فرم درخواست گنج را پر کرده و برای بررسی بیشتر به کمیته‌ی «ترویج کتابخوانی و کتابخانه‌های با من بخوان» ارسال می‌کند.

۳/۲ بررسی و تایید

کارشناسان برنامه‌ی «با من بخوان»، پس از هم‌فکری با معرف فرم‌های درخواست را بررسی و در صورت داشتن پیش‌شرط‌های مورد نیاز درخواست را مورد تایید قرار می‌دهند. درخواست‌های تایید نشده برای تامین کتاب به کتابخانه‌های نزدیک یا به پویش «یک ترویج‌گر، یک کیسه کتاب» معرفی می‌شوند.

۳/۲/۱ پیش‌شرط‌های انتخاب مرکز

- در مناطق محروم واقع شده‌اند یا به کودکان خانواده‌های کم‌برخوردار خدمات آموزشی، درمانی یا رفاهی می‌دهند (پیش‌دبستانی‌ها و دبستان‌ها، خانه‌های حمایتی کودکان، بیمارستان‌های کودکان، شیرخوارگاه‌ها و پرورشگاه‌ها و...).
- حضور دائمی یا منظم دست‌کم یک ترویج‌گر آموزش‌دیده و علاقه‌مند در آن مرکز.
- دوری مسافت یا دشواری در دسترسی به کتابخانه یا پایگاه کتاب «با من بخوان» در آن منطقه.
- شمار کودکان که دست‌کم ۵۰ نفر یا بیشتر باشد.

۳/۲/۲ پیش‌شرط‌های انتخاب ترویج‌گر

- گذراندن کارگاه‌های «ادبیات کودکان و کتاب‌های تصویری» و «بلندخوانی؛ شیوه‌ها و کارکردها».
- داشتن سابقه‌ی اجرای برنامه‌ی «با من بخوان»، دست‌کم یک سال.
- تعهد به ارائه‌ی گزارش‌های دقیق و منظم از نشست‌های بلندخوانی و امانت‌دهی کتاب‌ها.

۳/۳ ارسال و آموزش

گنجهی کتاب در منطقه به یک کتابدار یا مسئول پایگاه کتاب که در این سند سرپرست گنجهی کتاب نامیده می‌شود، سپرده می‌شود (در بعضی مناطق ممکن است معرف و سرپرست گنجه یک نفر باشند). سرپرست گنجه هنگام تحویل گنجه تعهدنامه‌ای امضا می‌کند و مسئولیت تحویل گنجه به مرکز پیشنهادی و ترویج‌گر و نظارت بر عملکرد درست ترویج‌گر را بر عهده می‌گیرد.

سرپرست گنجه طی نشست کتابخانه و کتاب‌ها را به ترویج‌گر تعیین شده در مرکز تحویل می‌دهد. ترویج‌گر نیز هنگام دریافت گنجه تعهدنامه‌ای را امضا می‌کند و در آن مسئولیت نگهداری از کتابخانه، برگزاری منظم نشست‌های بلندخوانی، امانت‌دهی کتاب‌ها به کودکان و ارائه‌ی گزارش‌های منظم را پذیرا می‌شود.

با نظارت و راهنمایی معرف یا فرد مسئول، ترویج‌گر کتاب‌ها را ثبت و با استفاده از برچسب‌های رنگی (گروه سنی و گونه ادبی) کتاب‌ها را سازماندهی می‌کند. در هر گنجه یک دفتر ثبت و یک دفتر گردش کتاب قرار داده می‌شود که با جابه‌جایی کتابخانه از اتاقی به اتاق دیگر در اختیار ترویج‌گر بعدی قرار خواهد گرفت.

در صورت نیاز، سرپرست گنجهی کتاب نشست‌های آموزشی تکمیلی برای ترویج‌گران داوطلب برگزار می‌کند. این کارگاه‌ها می‌توانند بر مباحثی مانند شیوه‌های جذاب بلندخوانی، مدیریت امانت‌دهی کتاب، و تشویق کودکان به کتابخوانی تمرکز داشته باشند. اگر هر یک از ترویج‌گران کارگاه‌های بخش ۲/۲ را نگذارنده باشند، در صورت نیاز این کارگاه‌ها در سامانه‌ی آنلاین آموزک در دسترس این ترویج‌گران قرار خواهد گرفت.

۳/۴ اجرا و گزارش

ترویج‌گر فعالیت‌های بلندخوانی و امانت‌دهی کتاب را آغاز می‌کند و ماهانه به شکل منظم به فرد مسئول تعیین شده از کتابخانه‌ی «با من بخوان» گزارش می‌دهد. در این گزارش‌ها ضروری است تعداد نشست‌های کتابخوانی و تعداد کتاب‌های امانت داده شده در هر کلاس، میزان استقبال و بازخورد کودکان از برنامه‌ی کتابخوانی گنجانده شوند.

سرپرست گنجه با توجه به گزارش‌های دریافتی از سوی ترویج‌گر، هر سه ماه یک‌بار گزارش جمع‌بندی خود را در سامانه‌ی آموزک بارگذاری می‌کند. این امر به منظور مستندسازی فعالیت‌ها و ارزیابی اثربخشی طرح و نیز تصمیم‌گیری برای ادامه‌ی سپردن گنجه به ترویج‌گر در سال‌های آتی انجام می‌شود.

۳/۵ بازگشت، ارزیابی و تصمیم‌گیری

در پایان زمان تعیین شده در بخش ۱/۳، گنجهی کتاب به همراه کتاب‌ها به سرپرست گنجه (کتابخانه یا پایگاه کتاب) بازگردانده می‌شود. سرپرست گنجه، جمع‌بندی فعالیت‌های ترویج‌گران در یک سال گذشته به همراه ارزیابی خود از عملکرد ترویج‌گران را برای کمیته‌ی ترویج کتابخوانی و کتابخانه‌های «با من بخوان» می‌فرستد.

عملکرد ترویج‌گران در طول سال از سوی «کمیته‌ی ترویج کتابخوانی و کتابخانه‌های با من بخوان» بر اساس ملاک‌های ارزیابی تعیین شده در بخش ۳/۵/۱ ارزیابی می‌شود. در صورت ارزیابی عملکرد مثبت مرکز، امکان تمدید امانت به همان مرکز برای سال بعد وجود خواهد داشت. در غیر این صورت کتابخانه به مرکز دیگر ارسال خواهد شد.

۳/۵/۱ ملاک‌های ارزیابی عمل‌کرد یک ترویج‌گر چیست؟

با توجه به هدف اصلی گنج‌های کتاب که ترویج بلندخوانی و امانت‌دهی کتاب است، ارزیابی عمل‌کرد ترویج‌گر بر مبنای این دو اقدام اساسی و همچنین تعهد به آن‌ها صورت می‌گیرد. انتظارات کلیدی در این زمینه عبارتند از:

- بلندخوانی منظم: گردش این گنج‌ها باید به گونه‌ای باشد که حداقل هفته‌ای یک نشست بلندخوانی برای کودکان زیر پوشش آن برگزار شود.
- امانت‌دهی فراگیر: اطمینان از این‌که تمامی کودکان همه‌ی کلاس‌ها به طور فعال و منظم کتاب به امانت می‌برند.
- ثبت دقیق گزارش‌ها: ارائه‌ی گزارش‌های منظم و دقیق از فعالیت‌های بلندخوانی و امانت‌دهی.
- نگهداری مسئولانه: مراقبت و نگهداری شایسته از کتابخانه و کتاب‌ها. اگرچه از بین رفتن یا عدم بازگشت تعداد محدودی از کتاب‌ها قابل انتظار است، ترویج‌گر باید نهایت تلاش خود را برای حفظ منابع به کار گیرد و اهمیت این موضوع را به کودکان نیز آموزش دهد.

آموزشگاه

هر مرکز آموزشی که به کودکان خدمات آموزشی مستمر ارائه می‌دهد، مانند مهدکودک، پیش‌دبستان و مدرسه.

پویش «یک ترویج‌گر، یک کیسه‌ی کتاب»

طرحی که در آن یک کیسه‌ی کتاب یا کتابخانه‌ی برزنتی دیواری در اختیار فرد علاقه‌مند به ترویج کتابخوانی قرار می‌گیرد و او پس از آموزش لازم، فعالیت ترویجی را آغاز می‌کند.

سامانه‌ی آموزش

سامانه‌ی آموزش آنلاین وابسته به موسسه‌ی پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان، با هدف گسترش آموزش‌ها در فضای مجازی و نیز راهبری پروژه‌های «با من بخوان» طراحی شده است.

سرپرست گنج‌ی کتاب

کتابدار یا مسئول یک پایگاه کتاب «با من بخوان» که مسئولیت یک یا چند گنج‌ی کتاب، آموزش و هدایت ترویج‌گران و جمع‌بندی گزارش‌ها و فعالیت‌های در پیوند با گنج‌ی کتاب را بر عهده می‌گیرد.

کمیته‌ی ترویج کتابخوانی و کتابخانه‌های «با من بخوان»

کمیته‌ای مسئول تعیین اهداف کلی، سیاست‌های راهبردی و برنامه‌ریزی کلان برنامه، و همچنین آموزش، مشاوره و راهنمایی کتابداران و ترویج‌گران «با من بخوان».

کمیته‌ی کتاب‌شناسی «با من بخوان»

کمیته‌ای متشکل از کارشناسان ادبیات کودک که کتاب‌های کودک و نوجوان را بررسی کرده و فهرست‌های مناسب برای برنامه را آماده می‌کنند.

معرف

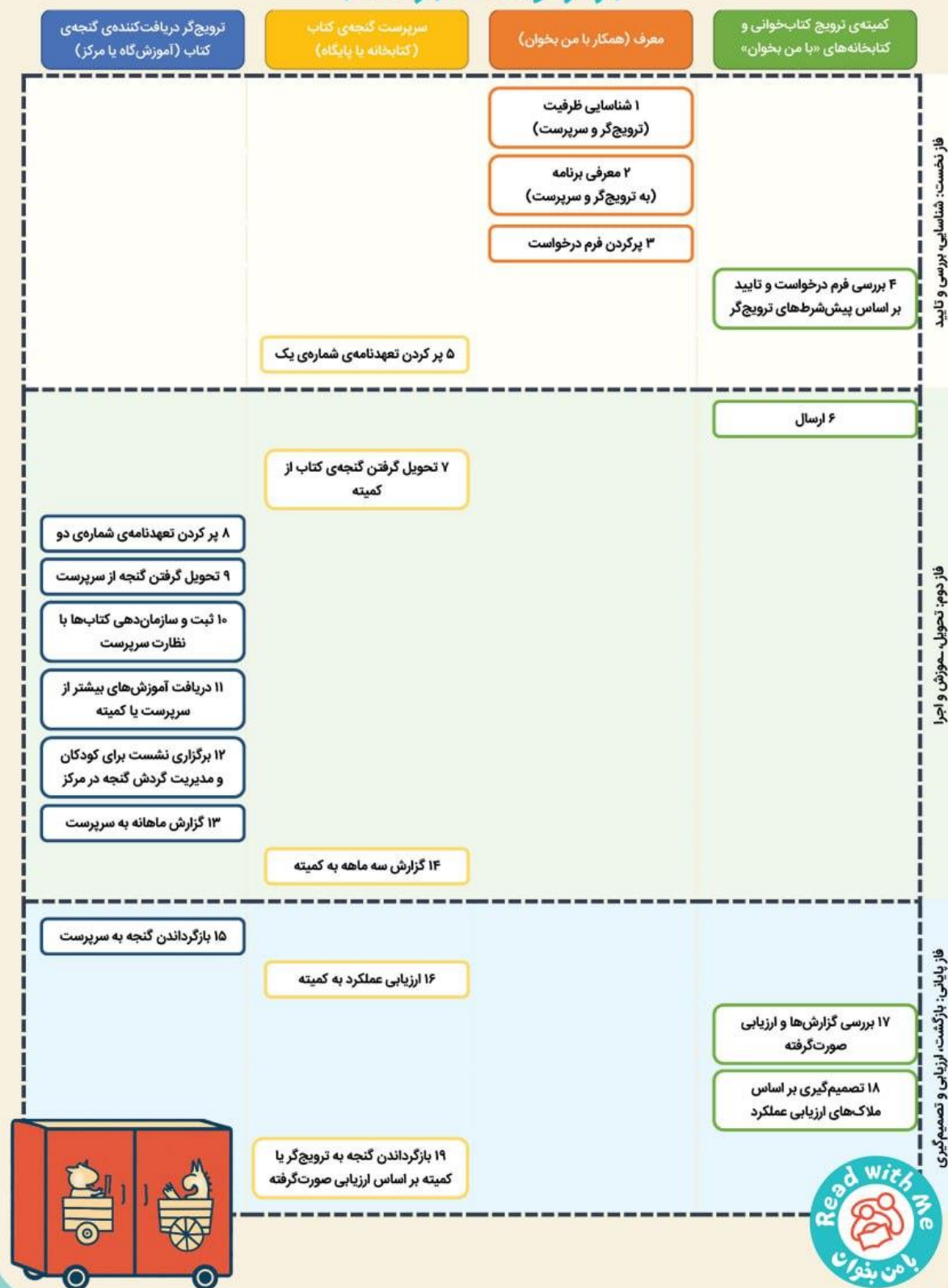
فردی (مانند کتابدار باتجربه‌ی کتابخانه‌ی «با من بخوان»، آموزش‌گر یا کارشناس مسئول برنامه‌ی «با من بخوان»، سفیر و ترویج‌گر باتجربه در مناطق) که شناخت جامع و کاملی از نیازها و ظرفیت‌های منطقه‌ی خود دارد و تسلط کافی برای معرفی ترویج‌گران یا مراکز واجد ظرایط برای دریافت گنج‌ی را داشته باشند.

پیوست دو - روند اجرایی (از درخواست تا بازگشت گنجه)

مرحله	شرح	مسئول
۱	شناسایی ظرفیت (ترویج گر و سرپرست)	معرف (همکار با من بخوان)
۲	معرفی برنامه (به ترویج گر و سرپرست)	معرف (همکار با من بخوان)
۳	پرو کردن فرم درخواست	معرف (همکار با من بخوان)
۴	بررسی فرم درخواست و تایید بر اساس پیش شرط های ترویج گر و مرکز	کمیته ی ترویج کتابخوانی و کتابخانه های «با من بخوان»
۵	پر کردن تعهدنامه ی شماره ی یک	سرپرست گنجه ی کتاب (کتابخانه یا پایگاه)
۶	ارسال	کمیته ی ترویج کتابخوانی و کتابخانه های «با من بخوان»
۷	تحویل گرفتن گنجه ی کتاب از کمیته	سرپرست گنجه ی کتاب (کتابخانه یا پایگاه)
۸	پر کردن تعهدنامه ی شماره ی دو	ترویج گر دریافت کننده ی گنجه ی کتاب (آموزش گاه یا مرکز)
۹	تحویل گرفتن گنجه از سرپرست	ترویج گر دریافت کننده ی گنجه ی کتاب (آموزش گاه یا مرکز)
۱۰	ثبت و سازمان دهی کتاب ها با نظارت سرپرست	ترویج گر دریافت کننده ی گنجه ی کتاب (آموزش گاه یا مرکز)
۱۱	دریافت آموزش های بیشتر از سرپرست یا کمیته	ترویج گر دریافت کننده ی گنجه ی کتاب (آموزش گاه یا مرکز)
۱۲	برگزاری نشست برای کودکان و مدیریت گردش گنجه در مرکز	ترویج گر دریافت کننده ی گنجه ی کتاب (آموزش گاه یا مرکز)
۱۳	گزارش ماهانه به سرپرست	ترویج گر دریافت کننده ی گنجه ی کتاب (آموزش گاه یا مرکز)
۱۴	گزارش سه ماهه به کمیته	سرپرست گنجه ی کتاب (کتابخانه یا پایگاه)
۱۵	بازگرداندن گنجه به سرپرست	ترویج گر دریافت کننده ی گنجه ی کتاب (آموزش گاه یا مرکز)
۱۶	ارزیابی عملکرد به کمیته	سرپرست گنجه ی کتاب (کتابخانه یا پایگاه)
۱۷	بررسی گزارش ها و ارزیابی صورت گرفته	کمیته ی ترویج کتابخوانی و کتابخانه های «با من بخوان»
۱۸	تصمیم گیری بر اساس ملاک های ارزیابی عملکرد	کمیته ی ترویج کتابخوانی و کتابخانه های «با من بخوان»
۱۹	بازگرداندن گنجه به ترویج گر یا کمیته بر اساس ارزیابی صورت گرفته	سرپرست گنجه ی کتاب (کتابخانه یا پایگاه)

روند کاری گنج‌های کتاب

(از درخواست تا بازگشت)

پیوست سه - برنامه‌ی گنج‌ی کتاب در آموزشگاه‌ها (سناریوهای اجرایی)

زمانی که گنج‌ی کتاب وارد آموزشگاهی می‌شود، بنا به وضعیت آن آموزشگاه، شکل‌های گوناگونی از اجرای برنامه پیش‌بینی می‌شود:

۱. در آن مدرسه تنها یک مربی یا آموزگار داوطلب کتاب‌خوانی حضور داشته باشد و بتواند افزون بر کلاس خود، برنامه‌ی کتاب‌خوانی را در کلاس‌های دیگر و یا در محیطی دیگر در آن مدرسه اجرا کند.
۲. آموزشگاهی که افزون بر آموزگار درخواست کننده، آموزگاران آموزش‌دیده و علاقه‌مند دیگری هم داوطلب اجرای برنامه بلندخوانی و امانت‌دهی در کلاس‌های خود باشند. در این آموزشگاه گنج‌ی هر روز مهمان یکی از این کلاس‌ها خواهد بود.
۳. آموزشگاهی که مربی یا آموزگار آموزش‌دیده و داوطلب نداشته باشد، اما مدیر و آموزگاران پذیرای فرد ترویج‌گری خارج از کادر آموزشی خود باشند (ترویج‌گر با من بخوان) و مکانی را برای نگهداری این گنج‌ی در اختیار ترویج‌گر داوطلب بگذارند.
۴. در مدارس که دارای دو شیفت آموزشی هستند، حالت ایده‌آل این است که مدیر و آموزگاران هر دو شیفت توجیه شده و علاقه‌مند به همکاری در این طرح باشند و ترویج‌گر دریافت‌کننده‌ی گنج‌ی بهتر است با مذاکره و ارائه‌ی مزایای این طرح برای کودکان، همراهی هر دو شیفت را جلب کند. اما چنانچه مدیر و کادر آموزشی شیفت دیگر تمایلی به همکاری نداشته باشند، ترویج‌گر دریافت‌کننده‌ی گنج‌ی مسئول فراهم آوردن وضعیتی مناسب برای حفظ و نگهداری مطلوب آن در شیفت مقابل خواهد بود.